

практическую направленность. Изучение дисциплин специализации способствует индивидуальному совершенствованию посредством развития опыта и умений слушателей.

В целом, состав программ системы последилового образования учитывает содержание курсов предшествующих уровней образования, потребности слушателей и, как правило, сориентировано на наиболее современные актуальные сферы деятельности.

Бизнес-школы при формировании комплекса услуг ориентируются на конечного потребителя, однако часто ожидания клиентов не оправдываются в связи с недоработанными программами, некомпетентностью тренеров, которые не всегда адаптированы под условия осуществления предпринимательства в стране [8]. Поэтому бизнес-образование должно активно развиваться, не отставая от рыночных трансформаций. На сегодняшний день в Украине учебные заведения, предприниматели и объединения предприятий ставят перед собой такие общие цели и задачи:

удовлетворение потребностей бизнес-сообщества в профессионально подготовленных студентах-выпускниках,

предоставление качественного образования учебными заведениями и бизнес-школами,

постоянное развитие высших учебных заведений, интеграция в мировое образовательное сообщество.

В мире бизнес-образование выступает самым динамичным сегментом рынка высшего образования, который продолжает влиять на мировую практику управления бизнесом за счет создания новых знаний и их распространения в реальные компании, – об этом заявил ректор университета Instituto de Empresa Сантьяго Иньигуэс (Мадрид, Испания). Он также в своем интервью отметил, что «глобализация обуславливает спрос на международное образование, которое не имеет границ, и этот тренд будет усиливаться экспоненциально» [9].

За последнее десятилетие украинское предпринимательство продемонстрировало активность, динамичность и высокие социально-экономические результаты. Поэтому бизнес-образование необходимо совершенствовать и модернизировать в соответствии требованиями современных условий хозяйствования через проектирование новых программ профессиональной подготовки, переподготовки, дополнительного профессионального образования и повышения квалификации с конкретными системообразующими характеристиками, с использованием зарубежного опыта для обеспечения успешного развития предпринимательства в стране.

Литература

1. Долишний М. Предпринимательство в социальной сфере как предпосылка формирования экспортоориентированной экономической политики / М. Долишний, В. Куценко // Экономика Украины. – 2006. – № 8. – С. 10-18.
2. Витренко Ю. Реформирование системы образования: взгляд экономиста / Зеркало недели. Украина. – №3, 28 января 2011. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.zn.ua/newspaper/articles/74249>
3. Соболев Ю. Об образовании в Украине / Зеркало недели. Украина. – №1, 30.01.10. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://blog.i.ua/user/2616390>
4. Уровень образования в Украине упал по сравнению с показателями СССР. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://society.lb.ua/culture/2011>
5. Воротін В.С. Роботодавець у системі управління підприємницькою діяльністю: національний та зарубіжний досвід / В.С. Воротін, В.В. Піддубний // Економіка та держава. – 2006. – №3. – С.51-54.
6. Статистичний щорічник Автономної Республіки Крим за 2010 рік / за ред. О.І. Пітюренко. – Симферополь: Головне управління статистики в АР Крим, 2011. – 551 с.
7. Отчет «Уровень жизни в 14 районах Автономной Республики Крым». – Симферополь, 2009. – 107с.
8. Боровская Е. Бизнес-образование в Украине / Е. Боровская / «Зеркало тижня», 9 июля 2005 г.
9. Болонский процесс приведет к появлению более 12 тысяч новых магистерских программ в Европе. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.begin.ru/add/author/Santiago-Iniguez/>

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТРАНСАКЦІОНОЇ ФУНКЦІЇ В СИСТЕМУ ІНСТИТУЦІЙНОГО МОРФОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Для науки (економічної) ХХ ст. характерно: 1) її предмет-організація; 2) для аналізу її предмета необхідно знайти засоби рішення проблем з багатьма змінними (класична наука знала проблеми лише із двома, у найкращому разі – з декількома змінними); 3) місце механізму займає розуміння світу як

безлічі різномірних і незведимих одна до одної сфер реальності, зв'язок між якими проявляється в ізоморфізмі діючих у них законів; 4) концепцію фізикалістського редуціонізму, що зводить усяке знання до фізичного, змінює ідея перспективізму – можливість побудови єдиної науки на базі ізоморфізму законів у різних областях знання [1].

Метою економіко-екологічної трансакції є організаційне, інформаційне, цільове забезпечення системи стійкого природокористування. Ця мета є актуальною для всіх управлінських рівнів, мікро- і макро- економічних завдань і порядку трансакції.

Важливу роль серед методів прийняття рішень дотепер відіграє метод Дельфі. США в 1960- х роках методом Дельфі назвали експертну процедуру прогнозування науково-технічного розвитку. У першому турі експерти називали ймовірні дати тих або інших майбутніх винаходів. У другому турі кожний експерт знайомився із прогнозами всіх інших. Якщо його прогноз сильно відрізнявся від прогнозів основної маси, його просили пояснити свою позицію, і часто він змінював свої оцінки, наближаючись до середніх значень [2]. Методика виявилася популярною – за наступні роки вона використовувалася не менш 40 тис. разів. Середня вартість експертного дослідження за методом Дельфі – 5 тис. доларів США, але в ряді випадків доводилося витратити й більші суми – до 130 тис. Доларів [2]. Традиційно, розрізняють нормативну теорію прийняття рішень, що описує раціональний процес ухвалення рішення та дескриптивну теорію, що описує практику прийняття рішень.

Цілі статті полягають в тому аби запропонувати методологічні підходи до об'єднання (методологічної дифузії) інституціональної теорії та теорії прийняття рішень на базі розгляду проектної діяльності обґрунтувати наукові основи морфологічного трансакційного аналізу природоперетворюючих проектів з урахуванням дії трансакційної функції.

Трансакції – це стратегічні відносини в ході економічної діяльності, оскільки без них не могло б бути виробництва, споживання, покупки, продажі, інвестування тощо. Тому Дж. Коммонс оголосив власність, суть якої полягає в законному праві отримувати будь-кому те, що йому необхідно, основою інституціональної економіки та проголосив трансакцію елементарною одиницею економічної діяльності й, відповідно, основою одиницею економічного аналізу. Трансакції – це не обмін товарами, а відчуження й присвоєння прав власності та свободи, прийнятих у суспільстві [3].

У звичайному вживанні трансакція (лат. *transactio*) – це угода, операція. Поняття «трансакція» було уведено в економіку Дж. Р. Коммонсом, що розглядав проблему економічної організації в тісному зв'язку із проблемами конфлікту, взаємної залежності та порядку.

У розумінні Дж. Р. Коммонса трансакції, як слідує з досліджень економічної теорії й рішень судів, можуть бути скорочені до трьох видів економічної діяльності, що відрізняються як трансакції ведення переговорів, управлінські трансакції, і трансакції раціонування. Учасники кожної з них контрольовані, і пов'язані робочими правилами особливого типу моральних, економічних або політичних відносин. Трансакції ведення переговорів походять зі знайомої формули ринку, що під час ведення переговорів перед тим, як товари обмінені, складається із кращої пари покупців і кращої пари продавців на цьому ринку частина, що залишилася, учасників ринку - тільки потенційні продавці або покупці [4].

При використанні сіткових графіків для опису ЕЕ трансакцій у вузлових крапках можуть бути показані агенти (принципали й актори), стрілками показані трансакції (включаючи інформаційні, тобто збір, обробка інформації, підготовка проектних рішень, управлінських рішень):

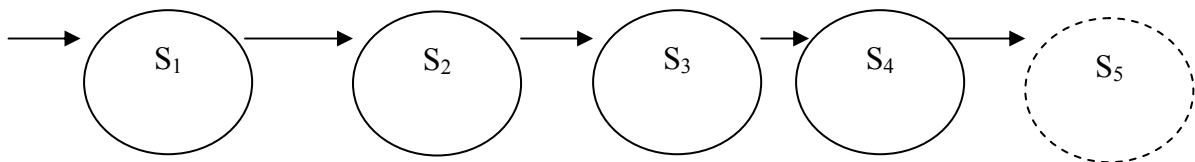

Рис. 1. Сітковий графік розвитку проекту ДДЗС

- де: S₁ – підготовка проекту S₂ – створення ДДЗС (1 черга);
- S₃ – створення ДДЗС (2 черга);
- S₄ – реконструкція (усунення конструктивних недоліків) ДДЗС;
- S₅ – рекультивация ДДЗС

Так, може бути введена категорія трансакційної щільності, що визначається відношенням кількості трансакцій в часовому проміжку:

$$\Phi = N \div T, \tag{1}$$

де Φ – трансакційна щільність; N – кількість трансакцій за період T (в роках).

Показники щільності трансакції представлені на рис. 2:

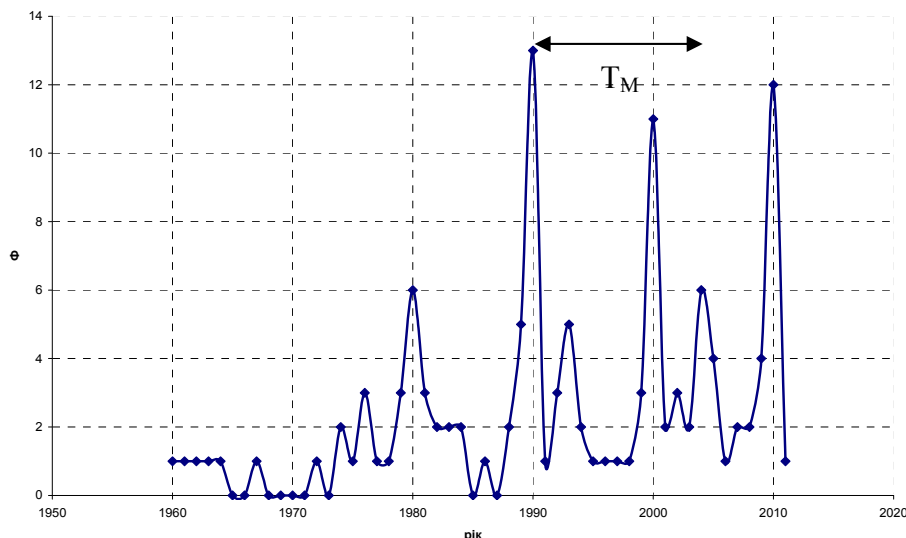

Рис. 2. Динаміка показники щільності економіко-екологічної трансакції T_M – період між трансакційними «сплесками»

Графік, що представлений на рис. 2 демонструє ефект інституційних «всплесків», що спостерігаються з певним періодом T_M .

Питання ефективності економіко-екологічної трансакції може бути пов'язане з визначенням категорії трансакційного ефекту. За результат економіко-екологічної трансакції (раціонування) може бути прийняття відповідного інституційного рішення. Ефективність може бути визначена із врахуванням інституційних витрат по часу та коштах на прийняття рішення.

Стосовно трансакцій управління, оцінка їх ефективності неможлива без урахування фактичних даних економічних, економіко-екологічних результатів їх виконання. Таким чином, як показано вище, збитки від прийняття рішення про будівництво та експлуатацію ДДЗС склади більше 3 млрд. грн.

Впровадження методу трансакційних графів дозволяє по-новому поглянути на можливості інституціонального аналізу в рамках теорії Інституціональної архітектури, представленої в роботах Інституту економіки та прогнозування НАН України (д.е.н. А.А. Гриценко) [5]. інституційна архітектура являє собою форму організації інституціонального простору як системи обмежень, правил і норм соціальної діяльності. Цей простір має свої характеристики, що стосуються його щільності, наявності певних недоліків, порожнеч, напруг і т.д. Особливої уваги вимагають деформації інституціонального простору, тому що вони створюють ризики для всієї інституціональної конструкції й знижують ефективність функціонування інститутів [5].

Використання підходів до оцінки ефективності економіко-екологічних трансакцій дає підґрунтя для апробації ідеї інституційної ями. Вона являє собою таке інституціональне (економіко-інституційне, еколого-інституційне) середовище, у якій одночасно є присутнім необхідність інституціональних змін і відсутні інституціональні механізми таких змін.

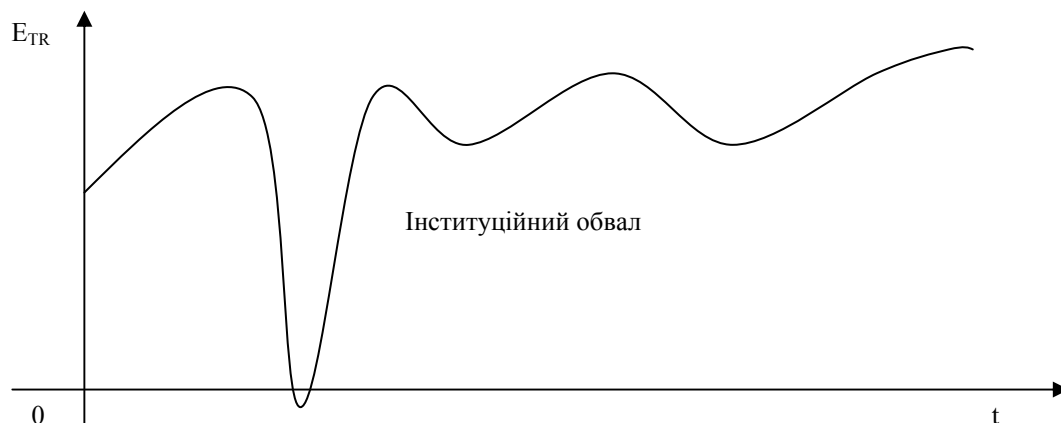

Рис. 3. Інституційний провал на графіку ефективності економіко-екологічної трансакції

Інституціональні розриви виникають у випадку порушення зв'язку між взаємозалежними інститутами. Наприклад, розрив між правилами та нормами: з одного боку, формування екологічних фондів, а з іншого боку - використання їх в нецільових напрямках. Інституціональні порожнечі - це частина інституціонального простору, у якому відсутні належні інституціональні утворення (правила, норми, закони, установи тощо). Наприклад в Україні, у зв'язку з прийняттям Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» № 3038-VI від 17 лютого 2011 року (із змінами, внесеними згідно із Законом № 3395-VI (3395-17) від 19.05.2011) виникла ситуація інституційної порожнечі, пов'язаної з необов'язковістю норм обов'язкового впровадження екологічної експертизи щодо природоперетворюючих проектів. Разом з тим в Україні залишились її зобов'язання щодо імплементації процедур Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті (конвенція Еспо).

Інституціональний обвал – це порушення ряду взаємозалежних інституціональних ланок, що частково руйнує інституціональний простір.

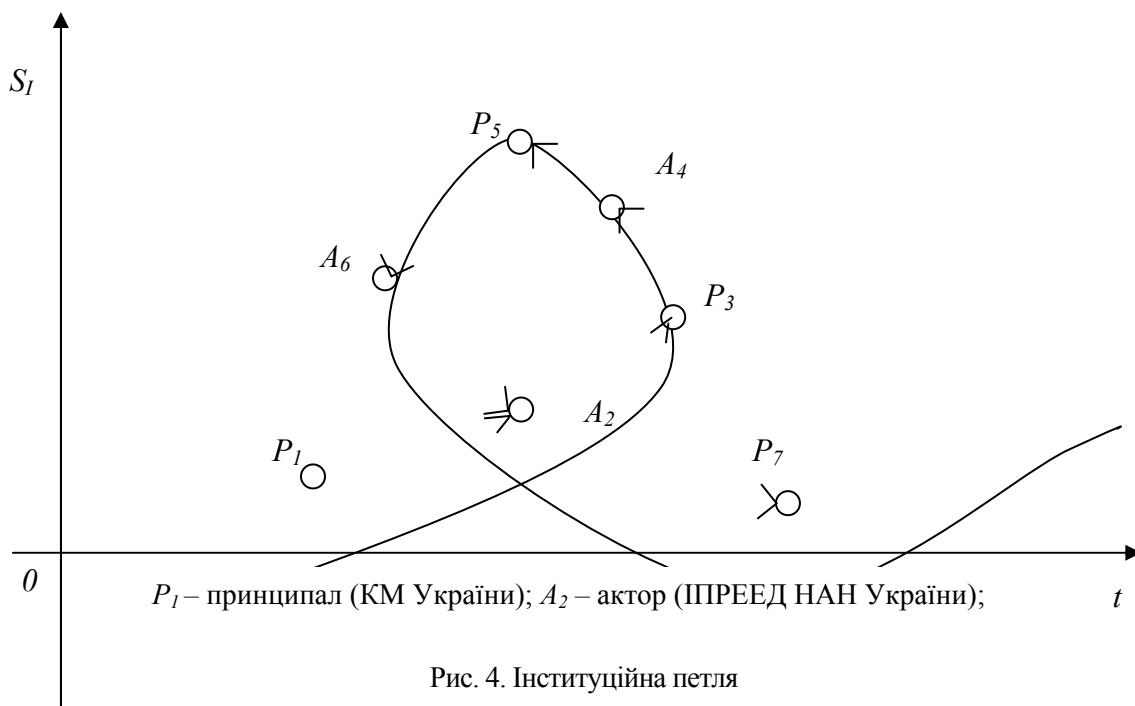
Інституціональна петля – за думкою А. Гриценка – це взаємозв'язок між інститутами, що веде до постійного звуження та вгасання процесів, які ці інститути повинні забезпечувати. Якщо, наприклад, для рішення проблеми збільшення доходів бюджету приймаються закони, що підвищують податковий тиск, але внаслідок цього зменшується податкова база й надходження в бюджет ще більше скорочуються, що вимагає наступного росту податків, то ми маємо інституціональну петлю. Проте в нашому розумінні трактування інституційної петлі пов'язується з одним з фундаментальних властивостей економіко-екологічної трансакції, як зворотність. Це викликає необхідність досліджувати можливість ствердження зворотності «трансакційного часу», що, між іншим, цілком вписується в сучасне уявлення про фізичні властивості часу.

Для опису трансакції, відповідно, може бути визначена функція трансакції [6]. Вона має наступний загальний вигляд:

$$C=LA^{\lambda}/(F^{\mu}+N^{\nu}) \quad (2)$$

де C – трансакційні витрати агента; L – коефіцієнт пропорційності, A – кількість економічно активних агентів; F – кількість формальних інститутів (контрактів); N – кількість неформальних інститутів, λ, μ, ν – відповідні коефіцієнти еластичності.

Так само для описання «інституційних кривих» можуть бути застосовані категорії трансакційної петлі, яка показує окрему розгортання трансакції в часті (рис. 4).

Кожна з таких інституціональних деформацій обумовлює специфічні способи її подолання. Наприклад, для того щоб позбутися від інституціональної петлі, досить знайти інші шляхи рішення проблеми й не застосовувати способи, що ведуть до утворення цієї петлі. Для того щоб вибратися з

інституціональної ями, необхідний інституціональний прорив, тобто створення нових правил і норм, законів, що змінюють ті, які привели до утворення інституціональної «ями».

1. Впровадження методу трансакційних графів дозволяє по-новому поглянути на можливості інституціонального аналізу в рамках теорії Інституціональної архітекτονіки.

2. Серед функцій, що описують інституційний процес чинне місце має посісти так звана трансакційна функція.

3. Подальші дослідження в цьому напрямку мають бути спрямовані на дослідження можливостей трансакційної функції для опису інституційних трансакцій.

Література

1. Bertalanffy L. General System Theory. A critical review / L. Bertalanffy. – 1962. –Р. 1-4.
2. Теория принятия решений: учеб. пособие / А.И. Орлов. – М.: Издательство «Март», 2004. – 656 с.
3. Commons John R. Institutional Economics / John R.Commons. — American Economic Review. нальная архитектоника и динамика экономических преобразований / под ред. д-ра экон. наук А.А. Гриценко. – Х.: Форт, 2008. – 928 с.
4. Попов Е. Трансакционная функция / Е. Попов. // Инвестиции в России. – №9 – 2008. – С.28-34.

378.1: 330.3

Парфьонова Л.Г., ст. викладач,
ДВНЗ «Донецкий національний технічний університет»

ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасному світі освіта є одним із ключових ресурсів, що забезпечують соціальний прогрес суспільства, економічне зростання і процвітання країн. Вона впливає на індивідуальний розвиток особистості майбутнього фахівця, формує інтелектуальний, духовний, виробничий потенціал держави, забезпечує національні інтереси та зміцнює авторитет і конкурентоспроможність держави на міжнародному рівні. Тому у всіх країнах проблемам функціонування й розвитку національних систем вищої освіти приділяється велика увага, і Україна не є виключенням.

В Україні розвиток системи вищої освіти відбувається на тлі національних та міжнародних трансформаційних процесів. Сьогодні в країні склалася ситуація, коли наша освітня система виявилася на роздоріжжі. Об'єктивно вже пішов процес зближення нашої системи з західноєвропейською. Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, дедалі наполегливіше запроваджуючи вимоги Болонської декларації, проте пропускаючи їх через призму пострадянського світогляду. Це призводить до того, що трансформація системи постійно породжує критику, втрати та деформації. Очевидно, що довгострокове перебування освітньої системи на роздоріжжі, відійшовши від старої системи і не діставшись до нової, західної, є ненормальним. Вирішення цієї проблеми можливе лише у двох напрямках: відновлення авторитаризму в системі вищої школи або продовження здійснення реальних кроків в сторону наближення до західної освітньої системи. Політика метань та непослідовності призводить до марних витрат бюджетних коштів, зниження якості освітніх послуг і, як наслідок, відтоку українських студентів у закордонні ВНЗ, провокує соціальні проблеми, пов'язані з безробіттям та низьким рівнем доходів населення, сприяє збільшенню витрат роботодавців на пошук та перекваліфікацію кадрів та негативно впливає на соціально-економічний прогрес країни в цілому.

Глобальне реформування, спрямоване на пошук шляхів інтеграції в європейську систему, веде до зміни концептуальних пріоритетів освітньої політики України. Однак перш ніж приєднуватися до зони європейського освіти й науки, необхідно визначити своє місце в міжнародному освітньому просторі. Важливо оцінити, наскільки процеси, що відбуваються в українській вищій школі, збігаються або відрізняються від тенденцій розвитку ефективних і визнаних освітніх систем Європи й світу.

Порушена проблема, звичайно, має певний ступінь висвітлення у вітчизняній науковій літературі. Деякі автори вивчають особливості організації та функціонування закордонних систем вищої освіти для того, щоб перенести їх досвід на українську [1; 2]. Інші досліджують вітчизняну вищу школу у порівнянні із закордонними. Наприклад, В.Луговий порівнює фінансування української вищої школи з фінансуванням у країнах організації економічного співробітництва та розвитку [3, с. 15]. О.Косенко визначає спільне і відмінне у вищій освіті України та країн Європейського Союзу [4]. В. Кремень проводить зіставлення цілої низки показників, що